

Advies van de groep van deskundigen inzake preventie en bestrijding van dierziekten bij paardachtigen, 29 juli 2010, ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

De preventie en bestrijding van Infectieuze Anemie (Moeraskoorts) in de Nederlandse paardenpopulatie.

29 juli 2010

Advies van de groep van deskundigen inzake preventie en bestrijding van ziekte bij paardachtigen:

De preventie en bestrijding van Infectieuze Anemie (Moeraskoorts) in de Nederlandse paardenpopulatie.

29 juli 2010, ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Inleiding

De groep van deskundigen inzake bestrijding en preventie van ziekten bij paardachtigen is op 2 april 2008 door de Chief Veterinary Officer van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ingesteld om hem/haar te adviseren over deze onderwerpen vóórdat uitbraken van besmettelijke ziekten bij deze dieren optreden en tijdens de eventuele bestrijding daarvan. De groep kan gevraagd en ongevraagd advies geven.

De recente diagnoses van Infectieuze Anemie in de ons omringende landen, Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk worden als een potentiële bedreiging voor de paardenpopulatie gezien. In 2007 is door het Ministerie een beleidslijn ten aanzien van Infectieuze Anemie vastgesteld. Deze gaat ervan uit dat de houder zelf verantwoordelijk is voor de gezondheid van zijn eigen dier. De overheid is verantwoordelijk voor de vrijwaring van te exporteren dieren. Infectieuze Anemie is meldingsplichtig. Indien een dier door het Centraal Veterinair Instituut (CVI) positief bevonden wordt voor Infectieuze Anemie wordt de stal geblokkeerd en krijgt de eigenaar de keus zijn paard te euthanaseren of onder voor deze vectorgebonden aandoening specifieke omstandigheden te huisvesten.

Gezien de recente uitbraken in de ons omringende landen is de groep van deskundigen gevraagd om advies te geven ten aanzien van de bestrijding en beheersing van een mogelijke besmetting met Infectieuze Anemie in Nederland.

Werkwijze

De groep heeft bestudeerd:

- Informatieve nota Infectieuze Anemie 23-02-2010
- Informatieve nota Infectieuze Anemie 15-05-2010
- Draft COMMISSION DECISION on protective measures with regard to equine infectious anaemia in Romania and repealing Decision 2007/269/EC
- SCOFCAH presentaties van België, Roemenië en het Verenigd Koninkrijk

Een vertegenwoordiger van het CVI heeft inbreng geleverd over de diagnostische mogelijkheden.

De groep heeft eerst geïnventariseerd welke aspecten van de ziekte besproken zouden moeten worden en heeft vervolgens de volgende elementen voor dit advies geformuleerd.

1. Introductie van Infectieuze Anemie in Nederland
2. Verspreiding van Infectieuze Anemie in Nederland
3. Diagnostiek
4. Rollen en verantwoordelijkheden.

Inleiding Infectieuze Anemie

Infectieuze Anemie is een virale aandoening bij paarden en paardachtigen. Paarden krijgen bloedarmoede, koorts en zijn zwak. De incubatietijd is tussen de 3 en 30 dagen. In ernstige gevallen kan een paard als gevolg van de bloedarmoede (anemie) overlijden. Er zijn acute en chronische vormen van de ziekte. Voor de epidemiologie van de ziekte is van belang te weten dat alle besmette dieren dragers worden. Draggers zijn eerder besmette dieren, die in principe niet besmettelijk zijn en de ziekte dan ook niet verder kunnen verspreiden. Een drager kan weer opnieuw besmettelijk worden als de ziekte opflukt, dit kan bijvoorbeeld optreden in situaties van stress of verminderde weerstand. In dit geval is het paard meestal ook klinisch ziek. Een besmet dier blijft op deze manier levenslang een risico voor andere paarden. Infectieuze Anemie is geen zoonose. Er is geen Europese regelgeving die bestrijding van de ziekte verplicht stelt. Wel is er Europese regelgeving die lidstaten verplicht elkaar te vrijwaren.

1. Risico op introductie

Infectieuze Anemie is recent geconstateerd in de ons omringende landen, echter er zijn onvoldoende kwantitatieve gegevens beschikbaar om te bepalen of het risico op introductie van het virus in Nederland vergroot is. Naast de recente gevallen van Infectieuze Anemie in Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk komt Infectieuze Anemie sporadisch ook voor in Italië en Frankrijk. Infectieuze Anemie komt endemisch voor in Roemenie. Kwantitatieve gegevens over toename of afname van ziekte incidentie in endemische gebieden en toename of afname van transport van paarden uit endemische gebieden zijn nodig om de toename van het risico op introductie van Infectieuze Anemie in Nederland kwantitatief in te schatten. Introductie van het virus in Nederland kan via direct of indirect contact plaatsvinden. Het grootste risico komt voort uit de handel in paarden en de internationale verplaatsingen van gebruikspaarden¹. Ten tweede is het risico op introductie aanwezig via bloed en bloedproducten. Tot slot zijn het aantal bewezen infecties via embryo's, sperma en eicellen erg laag. Tot slot neemt ook het aantal paarden in Nederland toe, dit zou ook een vergroting van het risico van verspreiding kunnen betekenen.

Transport van paarden uit vrije landen

Aantal naar Nederland geïmporteerde dieren per jaar:

		year						
country	item	2002	2003	2004	2005	2006	2007	
Netherlands	Cattle	185402	391986	495157	565733	659571	703165	
Netherlands	Horses	2016	2498	2375	1547 *	1725 *	2568 *	

* = Unofficial figure

FAOSTAT | © FAO Statistics Division 2010 | 28 June 2010

Volgens deze gegevens van de FAO (Food and Agriculture Organization) is de import van paarden relatief laag ten opzichte van de import van runderen. Echter bij risico analyse voor Afrikaanse Paardenpest werd duidelijk dat het aantal bewegingen van sportpaarden een belangrijke factor is in het risico op introductie. De contacten tussen paarden op internationale wedstrijden is een veelvoud (gemiddeld 14000 verplaatsingen per jaar) van de verplaatsingen die als import worden gemeld. Het transport van paarden tussen

¹ Gebruikspaarden zijn paarden die ingezet worden voor recreatieve- en of sportieve doeleinden.

België en Nederland is zelfs helemaal vrijgegeven voor gebruikspaarden. Echter, landen die vrij zijn van Infectieuze Anemie maar wel sporadisch een uitbraak hebben zijn goed in staat een uitbraak met Infectieuze Anemie tijdig op te sporen via een meldingsplicht. Het risico voor transport van gebruikspaarden uit deze landen is dan ook minimaal, zeker omdat deze landen de besmette dieren veelal direct euthanaseren. In Nederland is nog nooit Infectieuze Anemie vastgesteld. Het is echter niet uit te sluiten dat er paarden, die in het verleden met Infectieuze Anemie geïnfecteerd zijn geweest, ingevoerd of doorgevoerd zijn. Indien dit het geval is geweest, heeft dit nooit tot verspreiding en detectie geleid.

Er zijn nog altijd paarden met een paspoort die niet gechipt zijn. In deze gevallen is de situatie zorgelijker, want ondanks dat transporteurs tegenwoordig beter opletten vindt er nog steeds transport plaats van paarden zonder een chip. Het is in dit geval niet te controleren of het paspoort ook werkelijk bij het betreffende paard hoort en wat het werkelijke land van herkomst is. Dit gebrek aan transparantie draagt niet bij aan een snelle signalering van een ziek paard en de bepaling van de oorsprong van de ziekte, waardoor het risico voor verspreiding groter wordt. Vooral in Duitsland zijn nog veel paarden die niet gechipt zijn.

Een en ander overwegende ziet de groep geen noodzaak het testen op Infectieuze Anemie verplicht te stellen voor paarden die komen uit landen die vrij zijn van de ziekte. Het risico op verspreiding van de ziekte in een vrij land is minimaal, daarbij betreft het hier veelal competitie paarden; die zullen niet op een wedstrijd gaan als ze klinische verschijnselen vertonen. Tot slot worden veel van de competitiepaarden regelmatig getest op Infectieuze Anemie voor transport naar derde landen. Tot nu toe blijkt deze laatste categorie altijd testnegatief te zijn.

Transport van paarden uit besmette landen

Het risico op introductie vanuit een land waar Infectieuze Anemie endemisch voorkomt, zoals Roemenie, is groter dan introductie uit een land waar de ziekte sporadisch voorkomt. De groep schat dat er niet veel gebruikspaarden uit Roemenie geïmporteerd worden, echter met het toetreden van Roemenie tot de Europese Unie is de handel wel makkelijker geworden. Dit zou kunnen leiden tot een verhoging van het aantal paarden dat uit Roemenie geïmporteerd wordt. Het risico op introductie van Infectieuze Anemie is daarmee waarschijnlijk toegenomen maar analyse van kwantitatieve data is noodzakelijk om hier een juiste uitspraak over te doen.

De groep van deskundigen adviseert paarden afkomstig uit landen waar Infectieuze Anemie voorkomt voorafgaande aan het transport twee keer te laten testen met een tussenpoos van 90 dagen. Het is aan te raden de paarden 30 dagen na aankomst in Nederland nogmaals te testen. Daarnaast dienen deze paarden in de tussentijd in quarantaine gehouden te worden. In zeldzame gevallen kan de incubatie tijd oplopen tot meer dan 130 dagen. Voor de zekerheid zou de totale quarantaine periode tussen de eerste en de laatste test minimaal deze periode moeten zijn. De eisen voor een quarantaine stal worden bepaald door de verspreiding van de ziekte via de vlieg of daas. Om te voorkomen dat andere paarden besmet raken dient het paard minimaal 200 meter van andere paarden of onder vectorvrije omstandigheden gehouden te worden.

De groep van deskundigen ziet geen verschillend risico voor de gebruikspaarden ten opzichte van de fokpaarden. Wel kunnen de regels voor een slachtpaard soepeler zijn. In principe vormt de invoer van slachtpaarden geen risico, omdat deze binnen 72 uur na aankomst in het land van bestemming geslacht dienen te worden. De kans dat een paard binnen 3 dagen een ander paard besmet is niet groot. De groep heeft echter het vermoeden dat het ook weleens voorkomt dat slachtpaarden na binnenkomst in Nederland niet geslacht worden. Dit is illegaal en waarschijnlijk moeilijk te controleren, maar ook deze illegale handel kan niet verwaarloosd worden.

2. Risico op verspreiding

Stalvliegen en dazen zijn de belangrijkste verspreiders van Infectieuze Anemie. Daarnaast kan de ziekte ook iatrogeen (door medische ingrepen) overgedragen worden. In Nederland werken dierenartsen hygiënisch door voor ieder paard een schone naald te gebruiken, maar ook een bloedtransfusie, en toediening van serumproducten kunnen een manier van introductie en mogelijk verspreiding zijn. Tot slot spelen gebitsverzorgers mogelijk een rol in de verspreiding van Infectieuze Anemie. Tijdens een gebitsbehandeling wil het nog weleens voorkomen dat het tandvlees van het paard beschadigd raakt waardoor er bloed vrijkomt bij een behandeling van het gebit. Via de apparatuur kan bloed van het ene naar het volgende paard over gebracht worden.

Vliegen en dazen zijn in Nederland actief tussen april en november. De verspreiding van Infectieuze Anemie vindt plaats via de monddelen van de vlieg. Vooral wanneer een pijnlijk stekende vlieg weggeslagen wordt door het paard zal hij snel op zoek gaan naar een ander paard om zijn bloedmaal op af te maken. Uit onderzoek en ervaringen in de V.S. blijkt dat een vlieg maximaal 180 meter af zal leggen met een besmettelijke hoeveelheid bloed aan zijn mond. Veelal vliegen dit soort vliegen geen grote afstanden voordat het bloedmaal afgemaakt wordt, daarnaast is voorbij deze afstand het bloed aan de mond opgedroogd en kan de vlieg geen ander paard besmetten. In de Verenigde Staten is er ruime ervaring opgedaan met deze afstand, omdat hier gewerkt wordt met 'Safe houses'.

Beheersmaatregelen

In de Verenigde Staten wordt gewerkt met 'Safe houses'. Dit zijn permanente geblokkeerde bedrijven waarin positieve paarden gehouden kunnen worden, zonder dat zij een risico vormen voor de andere paarden in de omgeving. Er mogen geen paarden van of naar een bedrijf waar besmette paarden staan. Daarnaast moet er een bufferzone gehanteerd worden met een straal van minimaal 200 meter rondom deze bedrijven, waarbinnen geen gezonde paarden mogen komen. In de V.S. wordt hiermee de verspreiding van Infectieuze Anemie voorkomen. De groep van deskundigen schat in dat het in Nederland moeilijk zal zijn om rond een stal of bedrijf een 200 meter gebied in te stellen waarbinnen geen paarden mogen komen. Dit vanwege de grote paarddichtheid in Nederland, de eventueel benodigde medewerking van burens om geen paarden in de buurt te houden en de kosten die hier mee gemoeid gaan. Zeker wanneer er meerdere stallen of bedrijven in Nederland zijn waar besmette paarden gehouden worden, zal er strikt op moeten worden toegezien dat de blokkade regels gehandhaafd worden. Euthanasie van een besmet paard verdient dan ook de voorkeur, temeer omdat een paard levenslang drager zal blijven en hiermee de rest van zijn leven een risico blijft vormen voor zijn omgeving. De groep benadrukt dat een besmet paard de rest van zijn leven regelmatig ziekte episodes mee kan maken. Om deze reden is het ook vanuit welzijnsoogpunt niet wenselijk het paard in leven te laten. Indien gewerkt wordt met geblokkeerde stallen om de ziekte te beheersen zullen er naast hygiëne eisen ook welzijnseisen gesteld moeten worden. Zo zou het dier niet alleen gehuisvest moeten worden, het zou uitloop mogelijkheden moeten hebben en in geval van ernstige ziekteverschijnselen alsnog geëuthanaseerd moeten worden.

Contactpaarden

Paarden die met een besmet paard in contact zijn geweest lopen tevens het risico besmet te zijn geraakt. De groep adviseert om in geval van een positief paard in Nederland ook de overige paarden op een bedrijf te controleren op Infectieuze Anemie. Daarnaast zouden alle paarden op bedrijven of weilanden in een straal van 500-1000 meter en alle contactpaarden 2 maal getest moeten worden met een tussentijd van 3 maanden. Omdat het niet mogelijk is op papier alle contactpaarden te achterhalen, zal

deze informatie verzameld moeten worden op basis van informatie van de eigenaar en houder van het paard. Om aanmelding van contactpaarden te stimuleren zou de test op Infectieuze Anemie voor de eigenaar gratis moeten zijn. De kans op besmetting van contactpaarden is niet groot en insecten kunnen zo wie zo niet geblokkeerd worden. Locaties waar contactpaarden gehouden worden hoeven daarom niet geblokkeerd te worden in de 3 maanden tussen de twee testen.

Transport

Transport veroorzaakt stress bij een paard, dit verhoogt mogelijk de kans op het opnieuw besmettelijk worden van het paard. Transport van positief bevonden paarden is dan ook alleen mogelijk onder vectorvrije omstandigheden. Daarnaast dienen positieve paarden niet samen met negatieve paarden vervoerd te worden en dient het transport rechtstreeks naar de plaats van bestemming te zijn.

Slachten

Een klinisch ziek dier mag in Nederland niet geslacht worden. Een paard dat positief bevonden is voor Infectieuze Anemie, maar geen klinische verschijnselen vertoont, kan onder vectorvrije omstandigheden naar een slachthuis vervoerd worden. Infectieuze Anemie is geen zoönose. Het consumeren van een besmet paard vormt voor zover bekend geen gevaar voor de volksgezondheid.

3. Diagnostiek

Diagnostiek van Infectieuze Anemie kan op verschillende manieren gedaan worden. Welke test het meest geschikt is hangt af van de doelstelling van de test. Verschillende doelstellingen om te testen zijn;

- vrijverklaring van een paard, bijvoorbeeld ten behoeve van export,
- een screening van paarden in de buurt van een besmet paard of
- het vaststellen van een ziekte bij een paard met acute klinische verschijnselen.

De Richtlijn van de raad tot vaststelling van de veterinaire rechtelijke voorschriften voor het verkeer van paardachtigen (90/426/EEG) schrijft het gebruik van de Coggins test voor als diagnostiek ten behoeve van de vrijverklaring van Infectieuze Anemie bij het individuele paard. De Coggins test, ook wel de Agar gel immunodiffusion test, is minder goed in staat een recente infectie aan te tonen en daardoor kan een test een negatieve uitslag geven bij een dier dat recent besmet is (vals negatief testen). Inmiddels zijn er diverse goede ELISA 's op de markt die duidelijk eerder een infectie kunnen aantonen dan de Coggins test. Ook zijn ELISA 's beter geschikt voor het testen van grote aantallen monsters in korte tijd. Daarom zijn ELISA testen in diverse scenario's (bijvoorbeeld de uitbraak in Ierland) gebruikt als screeningstest, waarna alleen ELISA positieve monsters geconfirmeerd werden met de Coggins test, bij een negatieve Coggins test zal er nogmaals een monster moeten worden genomen nadat langer is gewacht om een dier de tijd te geven een positieve reactie te ontwikkelen. Met een PCR test (vooral met een gevoelige real-time PCR) kunnen geïnfecteerde paarden in een veel vroeger stadium van de infectie gedetecteerd worden. Met deze test wordt de aanwezigheid van het virus in het bloed aangetoond. Daarom is deze test aan te raden bij de acute fase van de infectie.

In Nederland worden paarden getest met behulp van de Coggins test, bijvoorbeeld voorafgaande aan een export. Van de 8084 monster die in de afgelopen 6 jaar bij het Centraal veterinaire instituut getest zijn, is er niet één positief getest. Uit deze resultaten blijkt dat er naar schatting weinig positieve paarden in Nederland zijn. Echter dit is niet met zekerheid te zeggen, omdat er onvoldoende bekend is of er zich in Nederland besmette paarden bevinden die asymptomatisch drager zijn, alleen de exportpopulatie

getest wordt en de voorgeschreven test voor export niet zo gevoelig is. Op basis van een risicoanalyse zou overwogen kunnen worden of uitgebreide screening van paarden in Nederland nuttig en of noodzakelijk is.

4. Rollen en verantwoordelijkheden

De groep van deskundigen uit zijn bezorgdheid over de aanpak van de overheid ten opzichte van Infectieuze Anemie. Door de verantwoordelijkheid voor het nemen van beheersmaatregelen bij de eigenaar van het paard te laten, komt de vrijstatus van Nederland in gevaar. Dit terwijl het behoud van de vrijstatus een belangrijk uitgangspunt zou moeten vormen in de aanpak vanuit de overheid.

De Nederlandse paardensector is amper georganiseerd. Naar schatting zijn 30-40% van de paardenhouders niet aangesloten bij een vereniging of belangenbehartigende organisatie. Hierdoor ligt het voor de sector moeilijk om gezamenlijk een verantwoord besluit te nemen ten aanzien van de te nemen beheersmaatregelen. Ook ontbreekt het de sector aan mogelijkheden om de noodzakelijke beheersmaatregelen te handhaven. Er bestaat de mogelijkheid dat de eigenaar ervoor kiest om zijn of haar paard niet te laten euthanaseren. Dit kan grote gevolgen hebben voor de exportstatus van Nederland. Naast de economische gevolgen voor het professionele deel van de sector blijft een positief paard altijd een risico voor zijn omgeving en blijft er altijd de kans dat hij andere paarden besmet.

De groep benadrukt dat de individuele eigenaar van een besmet paard zich niet bewust is van de consequenties van een levenslange stal blokkade voor zijn eigen paarden en die van zijn burens. De groep adviseert de overheid om samen met de sector naar oplossingen te zoeken om een besmet paard te doen euthanaseren.

